

УДК 330.111.44

Станко Г.В.,
аспірант*

Буковинський державний фінансово-економічний університет

МЕХАНІЗМИ ПОКРАЩЕННЯ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ
БАЗИ АГРОПІДПРИЄМСТВ БУКОВИНИСтанко Г.В.,
graduate student

Bukovina State Finance and Economics University

MECHANISMS OF IMPROVED TECHNICAL AND
TECHNOLOGICAL BASE OF THE AGRICULTURAL
ENTERPRISE BUKOVINA

Постановка проблеми. Ефективність будь-якого виробництва, а тим більше сільськогосподарського, неможлива без достатнього рівня забезпечення матеріально-технічними ресурсами. Матеріально-технічна база є основою функціонування аграрного виробництва і сприяє зростанню продуктивності праці й обсягів виходу продукції. На сучасному етапі аграрного розвитку, в умовах низької платоспроможності сільськогосподарських підприємств, питання підвищення рівня матеріально-технічного забезпечення набуває особливого значення, оскільки традиційні технології й стан техніки давно вичерпали свій ресурс, призвели до зниження техніко-технологічного забезпечення виробництва. Тому основним стратегічним завданням є створити механізми для покращення техніко-технологічної бази агропідприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Матеріально-технічне забезпечення сільського господарства досліджувалося вченими-економістами В.Г. Андрійчуком, Я.К. Білоуськом, В. Кравчуком, М.М. Моголовою, Г.М. Підлісецьким, П.Т. Саблуком, В.С. Шебаніним та іншими. Проте проблеми належного забезпечення та ефективного використання технічних ресурсів аграрних підприємств на регіональному рівні ще повністю не вирішені.

Постановка завдання. Проаналізувати сучасний стан матеріально-технічного забезпечення підприємств аграрного сектору Чернівецької області та визначити й обґрунтувати механізми його покращення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Галузь сільського господарства завжди займала провідне місце в економіці Чернівецької області. Проте технічне забезпечення більшості підприємств знаходиться на низькому рівні (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка наявності технічних засобів в сільськогосподарських підприємствах
Чернівецької області, шт.*

Показник	Рік				
	2008	2009	2010	2011	2012
Трактори	1660	1509	1253	1211	1152
Техніка загального призначення	942	866	700	702	648
Машини для поливу	9	7	6	9	28
Комбайни:					
кукурудзозбиральні	71	59	36	30	27
зернозбиральні	356	327	238	219	191
бурякозбиральні	84	76	47	-	31
картоплезбиральні	14	12	16	17	24
Техніка для післяурожайних робіт	137	127	108	108	115

Джерело: розроблено автором за даними Головного управління статистики у Чернівецькій області

* Науковий керівник: Стельмащук А.М. – д.е.н., професор

Як видно з даних табл.1, за період 2008 – 2012 рр. кількість тракторів скоротилася на 30%, техніка загального призначення – на 33%, зернозбиральних комбайнів – на 43%. Недостатній рівень технічного оснащення негативно впливає на економічну ефективність виробництва, не сприяє випуску конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції для внутрішнього і зовнішнього продовольчих ринків.

Низький рівень забезпечення аграрних підприємств сільськогосподарською технікою супроводжується зростанням навантаження на неї (табл. 2).

За даними таблиці 2 встановлено, що майже всі показники мають тенденцію до погіршення: кількість обладнання і техніки зменшується, а навантаження на техніку, відповідно, збільшується.

Таблиця 2

**Навантаження ріллі на 1 трактор в сільськогосподарських підприємствах
Чернівецької області***

Показник	Рік					Відхилення 2012 р. до 2008 р.	
	2008	2009	2010	2011	2012	(+,-)	%
Кількість тракторів, шт.	1660	1509	1253	1211	1152	-508	-30,6
Площа ріллі, тис. га	325,7	325,4	326,6	326,5	325,1	-0,6	-0,18
Припадає ріллі на 1 трактор, га	196,2	215,63	260,7	269,6	282,2	+86,0	+43,83

Джерело: розроблено автором за даними Головного управління статистики у Чернівецькій області

Як видно з даних таблиці 2, навантаження ріллі на трактор за 2008 – 2012 рр. зросло на 43,8%.

В результаті порушуються технології виробництва, технологічні операції здійснюються неякісно, терміни виконання робіт подовжуються, що призводить до втрат урожаю, зростання собівартості сільськогосподарської продукції та зниження рівня рентабельності виробництва.

В Чернівецькій області навантаження ріллі на 1 трактор у 8 разів більше ніж у США, у 17 разів більше ніж у Франції, у 10 разів більше в порівнянні з Великобританією і у 44 рази більше ніж у Німеччині [1; 2].

Вивчаючи дане питання, слід з'ясувати сутність самого терміну «механізм». В економічній літературі наведено кілька трактувань «механізму». Так, в економічній енциклопедії «механізм» - це сукупність процесів, прийомів, методів, підходів, здійснення певних дій задля досягнення мети [3]. Поняття «механізм» здебільшого ототожнюється з поняттям «система». Поняття «механізм» можна виразити як систему конкретних базових елементів, які забезпечують розробку, прийняття та реалізацію економічних рішень (для задоволення певних потреб).

До основних механізмів покращення стану техніко-технологічної бази сільськогосподарських підприємств можна віднести:

- створення центрів технічного обслуговування сільськогосподарської техніки;
- функціонування дорадчих служб;
- створення кооперативів зі спільного використання сільськогосподарської техніки;
- сприяння розвитку вітчизняного машинобудування сільськогосподарської техніки;
- розширення лізингового ринку.

Різний рівень забезпеченості сільськогосподарських підприємств технічними засобами, невідповідність їх кількісного та якісного складу технологічним потребам обумовлений переважно скрутним фінансовим станом сільськогосподарських товаровиробників. Для вирішення даних проблем, необхідно застосовувати механізм розвитку ринкової інфраструктури, а саме: сприяти функціонуванню центрів технічного обслуговування сільськогосподарської техніки і устаткування, а також інформаційно-консультаційних центрів і дорадчих служб [4].

В Чернівецькій області вже є певні зрушення в даному напрямі. Розбудова та удосконалення інфраструктури аграрного ринку є одним із пріоритетних завдань органів виконавчої влади регіону, що дасть змогу створити стабільні умови для забезпечення

сільськогосподарських підприємств виробничими ресурсами, а також реалізувати вироблену продукцію. З метою надання соціально спрямованих дорадчих послуг, сприяння прибутковому господарюванню власників особистих селянських та фермерських господарств, інших суб'єктів господарювання на селі, вдосконалення практичних навичок і підвищення рівня знань сільського населення була розроблена Регіональна програма розвитку дорадчої служби та дорадчої діяльності у Чернівецькій області на 2011-2013 роки (затверджена рішенням сесії обласної ради від 29.03.11 № 15-4/11).

В Чернівецькій області зареєстровано 9 сільськогосподарських дорадчих служб. В них працюють і надають дорадчі послуги 27 професійних сільськогосподарських дорадників з питань управління, технологій, маркетингу, екології, економіки, обліку, податків, менеджменту, розвитку сільських територій. Дорадчі служби проводять семінари, демонстраційні покази, надають індивідуальні поради та консультації [5].

В умовах недостатності фінансових ресурсів у сільськогосподарських товаровиробників доцільним є створення сервісно-ремонтних майстерень на умовах кооперації. Ще одним дієвим механізмом покращення техніко-технологічної бази є розвиток кооперації з використання сільськогосподарської техніки, яка сприятиме зменшенню потреби в техніці та технічному обслуговуванні, скороченню експлуатаційних витрат при виконанні механізованих технологічних операцій та витрат на виробництво продукції, що зумовить економію фінансових ресурсів аграрних підприємств.

Кооперативи зі спільного використання сільськогосподарської техніки є досить поширеною формою співпраці малих і середніх сільськогосподарських товаровиробників. Вони відіграють важливу роль у механізації сільського господарства Західної Європи. Свого поширення вони набули у Франції. Це об'єднання фермерів щодо спільного використання засобів праці, для розширення агробізнесу, поліпшення якості та результатів господарської діяльності. Кооператив із спільного використання техніки пропонує правову основу для розширення та максимального економічного зиску від об'єднання засобів праці фермерів, де підвищення конкурентоспроможності є основоположним. Членство в кооперативі дає можливість фермерам використовувати дорогу високоякісну техніку і розподілити інноваційні ризики між членами кооперації. Основною місією даної організації є створення умов для ефективного ведення фермерами господарської діяльності спільними засобами виробництва. Перевагами при цьому є: приріст продуктивності при використанні надійнішого, якіснішого обладнання за нижчою вартістю, поліпшення умов праці; краща якість кінцевого продукту при використанні продуктивніших технічних засобів; сприяння диверсифікації. Основні завдання кооперативів полягають у технічній підтримці сільськогосподарських товаровиробників, створенні зв'язків між учасниками аграрного бізнесу, наданні консалтингових послуг своїм членам, проведенні дослідницької роботи, підтримці зв'язків із виробниками [6].

В Чернівецькій області зареєстровано 16 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (2 кооперативи створено у 2013 році), які в основному надають послуги із обробітку землі та заготівлі молока. З метою сприяння розвитку сільськогосподарської кооперації, Чернівецькою обласною державною адміністрацією проведено роботу щодо залучення проектів міжнародної технічної допомоги до створення та підтримки кооперативів на території області. Яскравим прикладом такої співпраці стало створення у 2012 році першого в Україні кооперативного молокопереробного підприємства „Молочний край” у Строжиньцькому районі Чернівецької області. Загальна площа підприємства становить 786 квадратних метрів, потужність заводу – 12 тонн в зміну, вартість – 3192 тис. гривень [5].

Серед причин техніко-технологічної кризи аграрного виробництва є критичний стан сільськогосподарського машинобудування, продукція якого не відповідає сучасним вимогам аграрного виробництва. Українська сільськогосподарська техніка відстає від іноземних аналогів за основними характеристиками, у т.ч. екологічними вимогами. Так, іноземні аналоги, порівняно з вітчизняними моделями, вимагають у 10 разів менше затрат праці та мають удвічі менші прямі експлуатаційні витрати [7].

За екологічними вимогами (викиди в атмосферу небезпечних газів, деструктуризація ґрунту) більшість вітчизняних технічних засобів не відповідають параметрам системи Євро-2 (а тим більше Євро-3 та Євро-4), а умови праці на них менш комфортні порівняно з технічними засобами іноземного виробництва [8].

Нині вітчизняне сільськогосподарське машинобудування знаходиться у важкому стані. Галузь виробляє технічних засобів для села в межах одного-двох відсотків від технологічної потреби. Безумовно, потужний аграрний потенціал України передбачає створення відповідного вітчизняного сільськогосподарського машинобудування. Проте за період 2005-2012 рр. зростання випуску машинопродукції практично не спостерігалось. На вітчизняному ринку найменша її частка була у 2009 р. - 0,9 % у натуральному виразі і 7,6 % у вартісному. Не відзначається галузь і в експорті сільгосптехніки. За даними окремих дослідників, у 2007-2011 рр. було експортовано технічних засобів у 4,3-7,5 раза менше ніж імпортовано. Очевидно, технічна політика всіх урядів незалежної України в агропромисловому комплексі зорієнтована на зарубіжну техніку. Враховуючи значимість агропромислового комплексу та критичний стан машинно-тракторного парку, держава могла б збільшити свою частку в його модернізації. Проте цього не спостерігається. Згідно з Державною цільовою програмою на 2011-2015 рр. частка держави у формуванні та відтворенні матеріально- технічної бази аграрної галузі становить 3,9 %. Це значно менше ніж виділяють наші сусіди — Російська Федерація і Білорусь [9].

Про стан відтворення технічних засобів в сільськогосподарських підприємств Чернівецької області за 2010-2012 рр. свідчать дані таблиці 3.

Таблиця 3

Рух сільськогосподарської техніки сільськогосподарських підприємств Чернівецької області за 2010-2012 рр.*

Сільськогосподарська техніка (шт.)	Наявність на початок року	Надійшло протягом року	Вибуло протягом року	Наявність на кінець року
2010 р.				
Трактори (всього)	1311	130	188	1253
Вантажні та вантажно-пасажирські авто	840	22	70	792
Плуги	387	19	28	378
Культиватори	508	17	31	484
Борони	1011	25	146	890
Комбайни зернозбиральні	285	7	54	238
Комбайни кукурудзозбиральні	41	3	8	36
Комбайни катроплезбиральні	7	-	2	5
Комбайни бурякозбиральні	60	5	18	47
2011 р.				
Трактори (всього)	1275	90	154	1211
Вантажні та вантажно-пасажирські авто	757	49	34	772
Плуги	423	23	38	408
Культиватори	510	32	51	491
Борони	891	44	76	859
Комбайни зернозбиральні	240	10	31	219
Комбайни кукурудзозбиральні	30	1	1	30
Комбайни катроплезбиральні	19	1	3	17
Комбайни бурякозбиральні	44	1	1	44
2012 р.				
Трактори (всього)	1126	104	78	1152
Вантажні та вантажно-пасажирські авто	718	20	71	667
Плуги	372	24	28	368
Культиватори	485	31	53	463
Борони	878	40	25	893
Комбайни зернозбиральні	205	10	24	191
Комбайни кукурудзозбиральні	28	2	3	27
Комбайни картоплезбиральні	6	-	-	6
Комбайни бурякозбиральні	39	-	8	31

Джерело: розроблено автором за даними Головного управління статистики у Чернівецькій області

Аналіз даних таблиці 3 показує, що сільськогосподарські підприємства щорічно списують на багато більше машин, ніж закуповують. А сучасний розвиток аграрного виробництва визначається саме спроможністю вчасно і високоякісно забезпечити необхідною кількістю технічних засобів, їх продуктивністю та технологічною досконалістю виробництва. Інфраструктура ринку технічних засобів могла б розвиватися за рахунок розвитку лізингу, але на даний час незадовільне фінансове положення виробників сільськогосподарської продукції та відсутність у фінансових установах вільних коштів для придбання техніки та надання її в оренду, лізинг не істотно впливає на процеси оновлення техніко-технологічної бази сільськогосподарських підприємств. Тому для розвитку лізингу необхідно розширювати структуру лізингового ринку та вдосконалювати її.

Висновки та подальші дослідження. На основі проведених досліджень встановлено, що проблема технічного оснащення потребує негайного вирішення, так як саме технічна забезпеченість, зокрема рівень механізації сільськогосподарських підприємств визначає темпи зростання обсягів виробництва якісної та конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції, продуктивності праці, ефективність використання основних засобів.

Запорукою успішної діяльності підприємств на висококонкурентному аграрному ринку є технологічне вдосконалення виробничих процесів та впровадження передових наукових досягнень у виробництво сільськогосподарської продукції. Оновлення технічного парку, технологічна модернізація аграрного сектору на основі впровадження інноваційних розробок дозволять наростити виробництво високоякісної сільськогосподарської продукції, підвищити її конкурентоспроможність.

Для забезпечення необхідного рівня техніко-технологічної бази сільськогосподарських підприємств Буковини необхідно використовувати наступні механізми:

- удосконалювати форми, напрями і розміри державної підтримки сільського господарства із застосуванням обґрунтованих еквівалентних цін на сільськогосподарську продукцію;
- розвивати сільськогосподарське дорадництво, яке забезпечує зв'язок між наукою і виробництвом шляхом вивчення потреб сільгоспвиробників у наукових розробках;
- сприяти розширенню мережі сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів спільного використання сільськогосподарської техніки та кооперативного руху серед домогосподарств населення;
- розширювати структуру лізингового ринку, урізноманітнювати джерела фінансування лізингових операцій, сприяти залученню приватного капіталу, створювати сприятливі економіко-правові умови для інвесторів;
- удосконалювати існуючу нормативно-правову базу щодо державної підтримки техніко-технологічної модернізації аграрного виробництва і забезпечити розвиток вітчизняного сільськогосподарського машинобудування.

Дані механізми уможливають підвищення техніко-технологічної бази агропідприємств.

Література

1. Мармуль Л.О. Матеріально-технічне забезпечення регіональних АПК / Л.О. Мармуль // Економіка АПК. – 2007. – № 2. – С. 17.
2. Білоусько Я.К. Сільськогосподарське машинобудування: бути чи не бути? / Я.К. Білоусько, В.Я. Товстопяк. – К. : ННЦ "Інститут аграрної економіки", 2010. – 160 с.
3. Економічна енциклопедія : у 3 т. / [ред. кол.: С. В. Мочерний та ін.]. – К. : ВЦ "Академія", 2001. – Т. 2. – 848 с.
4. Фарафонова Н.В. Необхідність розвитку інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки для потреб аграрного сектору економіки / Н.В. Фарафонова // Регіональна економіка. – 2011. – № 4. – С. 199–204.
5. Дані Департаменту агропромислового розвитку облдержадміністрації Чернівецької області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oda.cv.ua/>
6. Пивовар П.В. Функціонування кооперативів зі спільного використання сільськогосподарської техніки: досвід Франції / П.В. Пивовар // Економіка АПК. – 2012. – № 8. – С. 130–134.

7. Кравчук В. Окремі аспекти досліджень технічного забезпечення АПК / В. Кравчук // Техніка АПК. – 2008. – № 3-4. – С. 6-7.
8. Організаційно-економічна модернізація аграрної сфери : наукова доповідь / за заг. ред. акад. НААН П.Т. Саблука. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 342 с.
9. Білоусько Я.К. Відтворення і оновлення машинно-тракторного парку аграрної сфери / Я.К. Білоусько // Агроінком. – 2013. - № 3. – С. 52-54.
10. Моголова М.М. Матеріально-технічне забезпечення аграрної галузі / М.М. Моголова, Я.К. Білоусько, Г.М. Підлісецький // Економіка АПК. – 2013. – № 2. – С. 61-67.
11. Федорак В.І. Інвестиційне забезпечення технічного оновлення аграрних підприємств Прикарпаття / В.І.Федорак // Економіка АПК. – 2009. – № 6. – С. 69-72.

References

1. Marmul, L.O. (2007), "Material and technical support of the regional APC", *Economika APC*, no. 2, p. 17.
2. Bilousko, Ya.K. and Tovstopiak, V.Ya. (2010), *Silskohospodarske mashynobuduvannia: buty chy ne buty?* [Of Agricultural Engineering: to be or not to be?], NNTS "Instytut ahrarnoi ekonomiky", Kyiv, Ukraine, 160 p.
- 3 Mochernyi, S.V., etc. (2001), *Ekonomichna entsyklopediia* [Economic Encyclopedia], VTC "Academii", Vol. 2, Kyiv, Ukraine, 848 p.
- 4.Farafonova, N.V. (2011), "The need for infrastructure development of agricultural technology to the needs of the agricultural sector", *Rehionalna Ekonomika*, no. 4, pp. 199-204.
5. Data of Department of agroindustrial development of Regional State Administration of Chernivtsi region, available at: <http://oda.cv.ua/>
6. Pivovar, P.V. (2012), "Functioning of cooperatives with the joint the use of agricultural machinery: French experience", *Economika APC*, no. 8, pp. 130-134.
7. Kravchuk, V. (2008), "Some aspects of research technical provision AIC", *Technika APC*, no. 3-4, pp. 6-7.
8. Sabluk, P.T. (2011), *Orhanizatsiino-ekonomichna modernizatsiia ahrarnoi sfery* [Organizational and economic modernization of agrarian sphere: research report], NNTC "IAE", Kyiv, Ukraine, 345 p.
9. Bilousko, Ya.K. (2013), "Reproduction and updates tractor fleet agricultural sector", *Ahroinkom*, no. 3, pp. 52-54.
10. Mogylova, M.M., Bilousko, Ya.K. and Pidlisetskyi, H.M. (2013), "Material and technical support Agrarian sector", *Economika APC*, no. 2, pp. 61-67.
11. Fedorak, V.I. (2009), "Of investment ensuring of technical renovation agrarian enterprises Prykarpattia", *Economika APC*, no. 6, pp. 69-72 .